

ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების სახელმწიფო პოლიტიკა საქართველოში

თამარ აბუაშვილი

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

გოჩა ჭუბაბრია

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

ჩვენი ეკონომიკური წინსვლისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია ყურადღების გადატანა ინოვაციურ განვითარებაზე და მისი სისტემის ფორმირების ხელშეწყობა როგორც მთლიანად ქვეყნის, ისე რეგიონულ და დარგობრივ დონეებზე.

ქმედითი ინოვაციური პოლიტიკის გატარება უდავოდ ხელს შეუწყობს საქართველოში ბიზნესის ინოვაციურ განვითარებას, რაც სრულად პასუხობს საერთაშორისო მოთხოვნებს და შეესაბამება ჩვენ მისწრაფებას გავხდეთ ევროპულ ფასეულობებზე დაფუძნებული ქვეყანა, რომ შევძლოთ მასთან სრულყოფილი სოციალურ-ეკონომიკური ინტეგრაცია.

ყველა მოწინავე ქვეყნის ეკონომიკა დაფუძნებულია ინოვაციებზე, ახალ ცოდნაზე, ახალ ხედვებზე, ახალ ტექნოლოგიებზე. მომავალი მხოლოდ იმ ქვეყანას აქვს, რომელიც ამ მიმართულებით განვითარდება. ეს გზა აირჩია ყველა ქვეყანამ, რომელთა მიღწევებიც დღეს შთამბეჭდავია.

საქართველო უსათუოდ უნდა ჩაერთოს გლობალურ კონკურენციაში, რისთვისაც საჭიროა განავითაროს ტექნიკურ-ეკონომიკური საგანმანათლებლო სფერო, ამაღლოს სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების მუშაობის ხარისხი, მოიძიოს მეტი ფინანსები ინოვაციური პროდუქციის საწარმოებლად, გაზარდოს მეცნიერების რიცხვი, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ინოვაციური ეკონომიკის, ანუ მომავლის ეკონომიკის განვითარებას.

საკვანძო სიტყვები: ინოვაციები, ეკონომიკური განვითარება, განათლება, მეცნიერება, ტექნოლოგიები, კონკურენცია, ინვესტიციები, ინტეგრაცია.

STATE POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ECONOMY IN GEORGIA

Tamar Abuashvili

Associate Professor of GTU

Gocha Chubabria

Associate Professor of GTU

RESUME

An important factor for our economic advancement is to focus on innovative development and the promotion of a whole country's system, regional and sectoral level.

Implementation of effective innovative policy will

undoubtedly contribute to the innovative business development of Georgia, which fully responds to the international requirements and is consistent with our commitment to become a country based on European values to be able to achieve a comprehensive socio-economic integration. The economy of all the advanced countries is based on innovations, new knowledge, new visions, new technologies. The future has the only country that will develop in this direction. This way has been chosen by all the countries whose achievements are impressive today.

Georgia has to be involved in the global competition, it is necessary to develop the technical and economic field of education, scientific and research institutes to enhance the quality of work, to seek more funds for the production of innovative products, increase the number of scientists. This will help to create an innovative economy, the future development of the economy.

Keywords: innovations, economic development, education, science, technologies, competition, investments, integration.

* * * *

საქართველოს მთავრობის მიზანია გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის საუძვლების შექმნა და მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლება. ამიტომ მისი ეკონომიკური პოლიტიკა სამ მთავარპრინციპს ემყარება:

პირველი - ეკონომიკის ინოვაციურ განვითარებაზე ორიენტირებული სწრაფი და ეფექტური ზრდის უზრუნველყოფა, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური პრობლემების გადაჭრასა და დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნას;

მეორე - ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობი ეკონომიკური პოლიტიკის გატარება - მოსახლეობის საყოველთაო ჩართულობა ეკონომიკური განვითარების პროცესში.

მესამე - ეკონომიკური განვითარების პროცესში ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება, ეკოლოგიური უსაფრთხოებისა და მდგრადობის უზრუნველყოფა.

განვითარებულ ქვეყნებში სამთავრობო პოლიტიკის დომინანტი ცოდნის ეკონომიკიდან ინოვაციური ეკონომიკისკენ გადაადგილდა, რადგან არსებობს მჭიდრო კავშირი განათლებას, სამეცნიერო

კვლევებსა და ინოვაციურ ეკონომიკას შორის. განათლებისა და მეცნიერების ურთიერთკავშირის განსაკუთრებული როლი ენიჭება ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკის ინოვაციურ განვითარებაში.

ამ მიმართებით მნიშვნელოვანია ინოვაციური პოლიტიკა, რომელიც ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილია და განსაზღვრავს ინოვაციების სფეროში სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობის მიზნებს, მიმართულებებსა და მეთოდებს.

ინოვაციური განვითარება ხანგრძლივი პროცესია და მას ციკლური ხასიათი აქვს. დღეისათვის, შეზღუდული ფინანსური შესაძლებლობების პირობებში, ჩვენი კომპანიები ფინანსური რესურსების ძირითად ნაწილს წარმოების მიმდინარე საქმიანობების დასაფინანსებლად მიმართავენ და არა ინოვაციური პროექტების განსახორციელებლად. თუმცა, წარმატებულმა კომპანიებმა ეკონომიკური განვითარების მაღალ დონეს სწორედ ინოვაციურ პროექტებში დაბანდებული დიდი ინვესტიციების წყალობით მიაღწია.

ჩვენი ეკონომიკური წინსვლისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია ყურადღების გადატანა ინოვაციურ განვითარებაზე და მისი სისტემის ფორმირების ხელშეწყობა როგორც მთლიანად ქვეყნის, ისე რეგიონულ და დარგობრივ დონეებზე.

ქმედითი ინოვაციური პოლიტიკის გატარება უდავოდ ხელს შეუწყობს საქართველოში ბიზნესის ინოვაციურ განვითარებას, რაც სრულად პასუხობს საერთაშორისო მოთხოვნებს და შეესაბამება ჩვენ მისწრაფებას გავზდეთ ევროპულ ფასეულობებზე დაფუძნებული ქვეყანა, რომ შევძლოთ მასთან სრულყოფილი სოციალურ-ეკონომიკური ინტეგრაცია.

ქვეყნის ინოვაციური განვითარების სტრატეგიის ორი ძირითადი მიმართულება არსებობს:

1) ახალი და კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოების ათვისება უახლესი ტექნოლოგიების, საკუთარი ტექნიკური და საწარმოო-ტექნოლოგიური პოტენციალის გამოყენებით.

2) ახალი და კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოების ათვისება უცხოურ მეცნიერულ-ტექნოლოგიურ და ინოვაციური პოტენციალზე დაყრდნობითა და მაღალეფექტიანი ახალი ტექნოლოგიების ლიცენზიების შეძენით.

2013 წლის ივლისში მსოფლიო ბანკის მიერ გამოქვეყნებული მოხსენების „ინოვაციების ხელშეწყობა საქართველოში“ - თანახმად თუ ვიმსჯელებთ, საწარმოები, რომლებიც აქტიურად იყენებენ ინოვაციებს, უფრო სწრაფად ვითარდებიან და 30%-ით მეტ სამუშაო ადგილებს ქმნიან, ვიდრე არა-ინოვაციური (ტრადიციული) საწარმოები.

ახალი სამუშაო ადგილების შესაქმნელად, შემოსავლების ზრდისა და საერთო საინვესტიციო შესაძლებლობების წარმოსაჩენად, ინოვაციები განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სახელმწიფოსთვის.

ამიტომ საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტოს საქმიანობა უფრო მეტად უნდა გააქტიურდეს მომსახურებისა და ინოვაციური ინფრასტრუქტურული პროექტების ფორმირებაში, კერძო და სახელმწიფო სექტორების მიერ ინოვაციებისა და კვლევების შედეგების კომერციალიზაცია და ინოვაციური მენარმეობის ხელშეწყობაში.

ინოვაციების, მეცნიერული კვლევებისა და განვითარების ხელშეწყობა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია კომპანიების კონკურენტუნარიანობისა და პროდუქტიულობის ასამაღლებლად. არაინოვაციური კომპანიების, განსაკუთრებით კი მცირე და საშუალო საწარმოების, მიერ შექმნილ პროდუქტში დამატებული ღირებულება სარგებლობად დაბალია, რისი ერთ-ერთი მიზეზია სწორედ ტექნოლოგიების განვითარების არასაკმარისი დონე და ინოვაციების ნაკლებობა. როგორც სახელმწიფოს, ასევე კერძო სექტორში დანახარჯები ინოვაციებზე, კვლევასა და განვითარებაზე (R&D) არასაკმარისია იმისთვის, რომ უზრუნველყოფილი იქნას კომპანიების ინოვაციური განვითარება გლობალური კონკურენციის გათვალისწინებით.

INSEAD-ის გლობალური ინოვაციების ინდექსით (GII) 2015 წელს საქართველოს, 141 ქვეყანას შორის, 73-ე ადგილი ეკავა 33.83 (100-დან) ქულით, ხოლო ბიზნესის ტექნოლოგიურობის დონის (Business Sophistication) კომპონენტით - 105-ე ადგილი 28.0 ქულით. მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ანგარიშში (GCI) 2015-2016 წლებში საქართველო 66-ე ადგილზე იყო 144 ქვეყანას შორის (თუმცა, 27 საფეხურით გაიუმჯობესა პოზიცია 2010-2011 წლებთან შედარებით).

იმ ინდიკატორებში, რომლებითაც ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების დონე იზომება ქვეყანაში, საქართველოს პოზიციები არასახარბილოა, კერძოდ:

- ინოვაციების შესაძლებლობა - 121 ადგილი.
- კომპანიის დანახარჯები კვლევასა და განვითარებაზე - 127 ადგილი.
- უახლეს ტექნოლოგიებზე ხელმისაწვდომობა - 97 ადგილი.
- ფირმის დონეზე ტექნოლოგიების გამოყენება - 103 ადგილი.

ინოვაციების ნაკლებობა, როგორც კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის ხელისშემშლელი ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორი, ხაზგასმულია საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში „საქართველო 2020“-ში. ვინაიდან მცირე და საშუალო საწარმოთა ფინანსური რესურსები შეზღუდულია, მათ არ აქვთ შესაძლებლობა განახორციელონ ინვესტიციები ინოვაციებში, კვლევასა და განვითარებაში, ასევე, ახალ ტექნოლოგიებში. ამასთან, ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების შესაძლებლობები (technology absorbtion) ძალიან დაბალია. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია მიზანმიმართული პოლიტიკა, რო-

მელიც ხელს შეუწყობს ინოვაციების განვითარებას და გააუმჯობესებს ხელმისაწვდომობას თანამედროვე ტექნოლოგიებზე.

ინოვაციებისა და R&D-სთვის საჭირო ინფრასტრუქტურა, რომელიც დაეხმარება start-up-ებისა და მცირე და საშუალო კომპანიების განვითარებას - არასაკმარისია. დაბალია ინოვაციების კომერციალიზაციისა და იდეების პროდუქტად გარდაქმნის მაჩვენებელიც. გარდა ამისა, ქვეყნის ტერიტორია მაღალსიჩქარიანი ინტერნეტით ჯერ კიდევ მცირედ დაფარულია.

ქვეყნის ინოვაციური ეკონომიკის განვითარების უზრუნველსაყოფად აუცილებელია რამდენიმე მართულების ძალისხმევის გაძლიერება, კერძოდ:

1. მცირე და საშუალო საწარმოებში ინოვაციების სტიმულირება

იმისათვის, რომ ხელი შეეწყოს ინოვაციებსა და R&D-ს განვითარებას მცირე და საშუალო საწარმოებში, საჭიროა ინოვაციური მეწარმეობის მნიშვნელობაზე ცნობადობის გაზრდა, მიზანმიმართული და ეფექტიანი ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება, მომუშავეთა ინოვაციური უნარებისა და ინოვაციების ვითარების ანალიზი, R&D-ს წახალისებისთვის საინფორმაციო კამპანიების (მათ შორის ტრენინგების) ჩატარება, ინოვაციებისა და გამოგონებების წამახალისებელი ქმედითი მატერიალურ-მორალური მექანიზმების შემუშავება.

2. ინოვაციების და R&D დაფინანსების ეფექტიანი სქემების შემუშავება

ხშირად, ინოვაციები რისკიან ქმედებად განიხილება და ამიტომაც ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის დონე დაბალია. ფინანსური ინსტიტუტები უმეტეს შემთხვევაში არ აფინანსებენ ინოვაციებს. არც კომპანიების მიერ ინოვაციებსა და R&D-ზე გაწეული ხარჯების საკმარისი. ძირითადად ხდება თანამედროვე ტექნოლოგიების შესყიდვა საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან (რაც ასევე მნიშვნელოვანია ტექნოლოგიური ტრანსფერისთვის). აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს მხარდაჭერა. ასევე ინოვაციების, R&D და თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარება/დანერგვის მხარდაჭერის მიზნით დაფინანსების ეფექტიანი მექანიზმების შემუშავება, მათ შორის, მცირე და საშუალო კომპანიების გრანტებით დაფინანსებისთვის. გამოყენებითი კვლევების დაფინანსების ხელშეწყობა სხვადასხვა მიმართულებით, კერძოდ, ალტერნატიული დაფინანსების წყაროებიდან და საგრანტო პროგრამებით.

3. ინოვაციების და R&D-ის კომერციალიზაციის მხარდაჭერა

ინოვაციებისა და R&D-ს კომერციალიზაციის ნაკლებობა (გამოყენებითი კვლევების ჩათვლით) ხელს უშლის მათ გამოყენებას ეკონომიკაში. კვლევითი ინსტიტუტები, ზოგადად, არ არიან ფოკუსირებული კომერციალიზაციაზე. ამ მიზნით, მნიშვნელოვანია გამოყენებითი კვლევების პოპულარი-

ზაცია სამეცნიერო წრეში, ასევე, მეცნიერ-მკვლევართა ცნობადობის ამაღლება სიახლეების, გამოგონებების კომერციალიზაციასთან დაკავშირებით. ამასთან, საყურადღებოა ქართული პროდუქტების - ადგილობრივი კომპანიების ინოვაციებისა და გამოგონებების გამოყენების პოპულარიზაცია და ხელშეწყობა.

ინოვაციების, R&D-ის კომერციალიზაციისა და გამოყენებითი კვლევების ხელშეწყობის მიზნით უნდა განხორციელდეს რიგი ღონისძიებები, მათ შორის, გამოყენებითი კვლევების და R&D-ის შესაძლებლობებისა და პოტენციალის ანალიზი. ასევე, შემუშავდეს მექანიზმი, რომელიც ხელს შეუწყობს სამეცნიერო და სამეწარმეო სექტორს შორის კავშირების გაღრმავებას.

4. საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების (ICT) გამოყენების უნარების გაუმჯობესება

ICT-ის უნარების გაუმჯობესება მნიშვნელოვანი ფაქტორია მცირე და საშუალო საწარმოებში როგორც ინოვაციების განვითარების, ისე მათი ეფექტიანი ფუნქციონირებისთვის. თანამედროვე საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების გარეშე რთულია კონკურენტუნარიანობის ამაღლება ან შენარჩუნება. გარდა ამისა, იდეის ინოვაციურ პროდუქტად გარდაქმნა, მისი ინტერნაციონალიზაცია, საჭირო ინვესტიციების მოზიდვა და უცხოელ პარტნიორებთან თანამშრომლობა, მოითხოვს თანამედროვე ინოვაციურ მიდგომებს სამეწარმეო საქმიანობის სხვადასხვა, მათ შორის, მენეჯმენტისა და მარკეტინგის მიმართულებებით. ფინანსური რესურსების ნაკლებობის გამო, მცირე და საშუალო საწარმოთა უმრავლესობას, უმეტესად რეგიონებში, არ შეუძლიათ მოიზიდონ მაღალკვალიფიციური კადრები. აქედან გამომდინარე, თანამედროვე მიდგომებისა და საერთაშორისო საუკეთესო გამოცდილების გათვალისწინებით უნდა განხორციელდეს მცირე და საშუალო საწარმოების თანამშრომელთა ტრენინგები როგორც იდეის პროდუქტად გარდაქმნის, ასევე ინვესტირებთან ურთიერთობების დამყარებისა და ბიზნესის მენეჯმენტთან დაკავშირებით. შესრულდეს ტრენინგთა გადამზადების მიზნობრივი პროგრამა (ToT - Training of Trainers) ექსპორტზე ორიენტირებული ICT უნარების გაუმჯობესებისთვის.

5. ინოვაციებისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურის განვითარება (FabLabs; iLabs; TechPark; BroadBand; კომპიუტერიზაცია)

მცირე და საშუალო საწარმოებსა და start-up-ებში ინოვაციებისა და R&D-ის სტიმულირებისა და განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია ქვეყანაში შესაბამისი ინფრასტრუქტურის არსებობა. აქედან გამომდინარე, საჭიროა შესაბამისი ინფრასტრუქტურის, მათ შორის, ტექნოლოგიური პარკების, ინოვაციური ბიზნეს-ცენტრების, ბიზნეს-ინკუბატორების, სამრეწველო და ინოვაციური ლაბორატორიე-

ბის შექმნა და განვითარება, რომლებიც აღჭურვილ იქნებიან ინოვაციებისა და R&D-ის განვითარებისთვის საჭირო მოწყობილობებით. ყოველივე ეს ხელს შეუწყობს როგორც ინოვაციების და თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარებას, ასევე, იდეების პროდუქტად გარდაქმნას, ოლიმპიადების, მარკატონების (hack-a-thon) და მეიკეტონების (make-a-thon) ჩატარებას. აუცილებელია საქართველოს იმ რეგიონების მალალსიჩქარიანი ინტერნეტ-ინფრასტრუქტურით დაფარვა, სადაც დღეის მდგომარეობით ეს ინფრასტრუქტურა არ არსებობს.

საქართველო არ არის გამორჩეული რაიმე მნიშვნელოვანი ბუნებრივი რესურსით, ამიტომ ქვეყნის განვითარება უნდა დაეფუძნოს ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების მოდელს.

ყველა მოწინავე ქვეყნის ეკონომიკა დაფუძნებულია ინოვაციებზე, ახალ ცოდნაზე, ახალ ხედვებზე, ახალ ტექნოლოგიებზე. მომავალი მხოლოდ იმ ქვეყანას აქვს, რომელიც ამ მიმართულებით განვითარდება. ეს გზა აირჩია ყველა ქვეყანამ, რომელთა მიღწევებიც დღეს შთამბეჭდავია.

საქართველო უსათუოდ უნდა ჩაერთოს გლობალურ კონკურენციაში, რისთვისაც საჭიროა განავითაროს ტექნიკურ-ეკონომიური საგანმანათლებლო სფერო, აამაღლოს სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების მუშაობის ხარისხი, მოიძიოს მეტი ფინან-

სები ინოვაციური პროდუქციის საწარმოებლად, გაზარდოს მეცნიერების რიცხვი, რაც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ინოვაციური ეკონომიკის, ანუ მომავლის ეკონომიკის განვითარებას.

ბამოყენებული ლიტერატურა

1. ლ. ჩიქავა. ინოვაციური ეკონომიკა. თბილისი. საგამომცემლო ფირმა „სიახლე“ 2006.
2. ინოვაციების მენეჯმენტი. ევგენი ბარათშვილი, ვახტანგ დათიაშვილი, გურამ ნაკაიძე, რუსუდან ქუთათელაძე. თბილისი, გამომცემლობა „ევროპული უნივერსიტეტი“ 2008.
3. www.geostat.ge
4. საქართველოს ეკონომიკა. ავტორთა კოლექტივი. მთ. რედაქტორი როზეტა ასათიანი. თბილისი. საგამომცემლო ფირმა „სიახლე“ 2012.
5. ზ. ნიქორიძე. საქართველოს ეკონომიკისათვის პრიორიტეტული დარგების შერჩევის შესახებ. თბ 2011.
6. www.gita.gov.ge
7. გ. ლავთაძე, ს. გირგვლიანი, ინოვაციური პოლიტიკა, როგორც თანამედროვე ბიზნესის განვითარების მთავარი ფაქტორი.
8. www.economy.ge
9. www.startup.gov.ge